

ДЕЈАН МЕДАКОВИЋ
СВЕТА ГОРА ФРУШКОГОРСКА

ДЕЛА ДЕЈАНА МЕДАКОВИЋА

Дејан Медаковић
1922 – 2022
Сто година од рођења

Ова књија објављује се уз блајослов
ЊЕГОВОГ ПРЕОСВЕШТЕНСТВА
ГОСПОДИНА ВАСИЛИЈА, ејискоја сремској

Уредник
Зоран Колунџија

Copyright © ИК ПРОМЕТЕЈ, Нови Сад, 2024.

Издавање ове књије подржало је

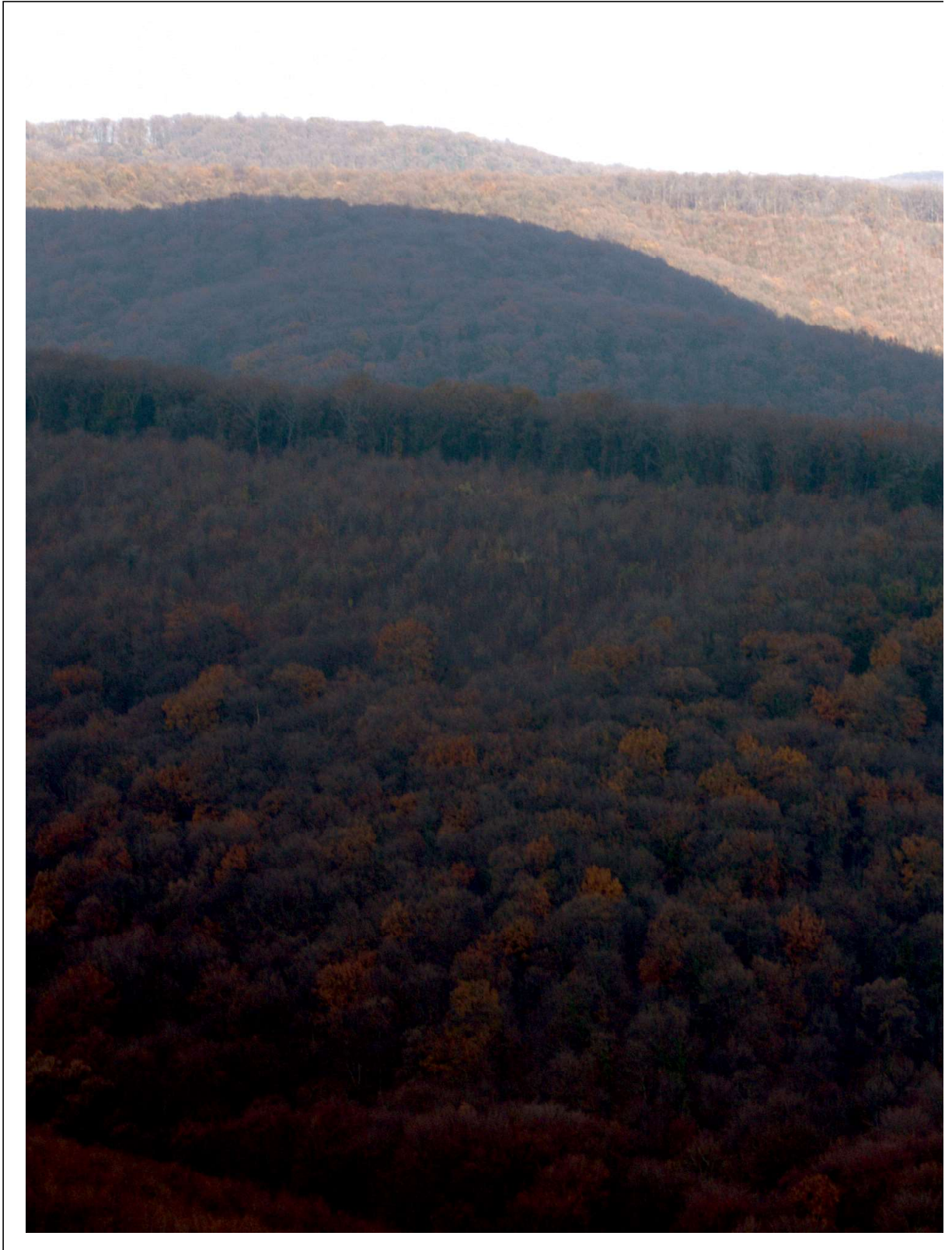
Министарство културе и информисања Републике Србије

Дејан Медаковић

СВЕТА ГОРА ФРУШКОГОРСКА

ПРОМЕТЕЈ

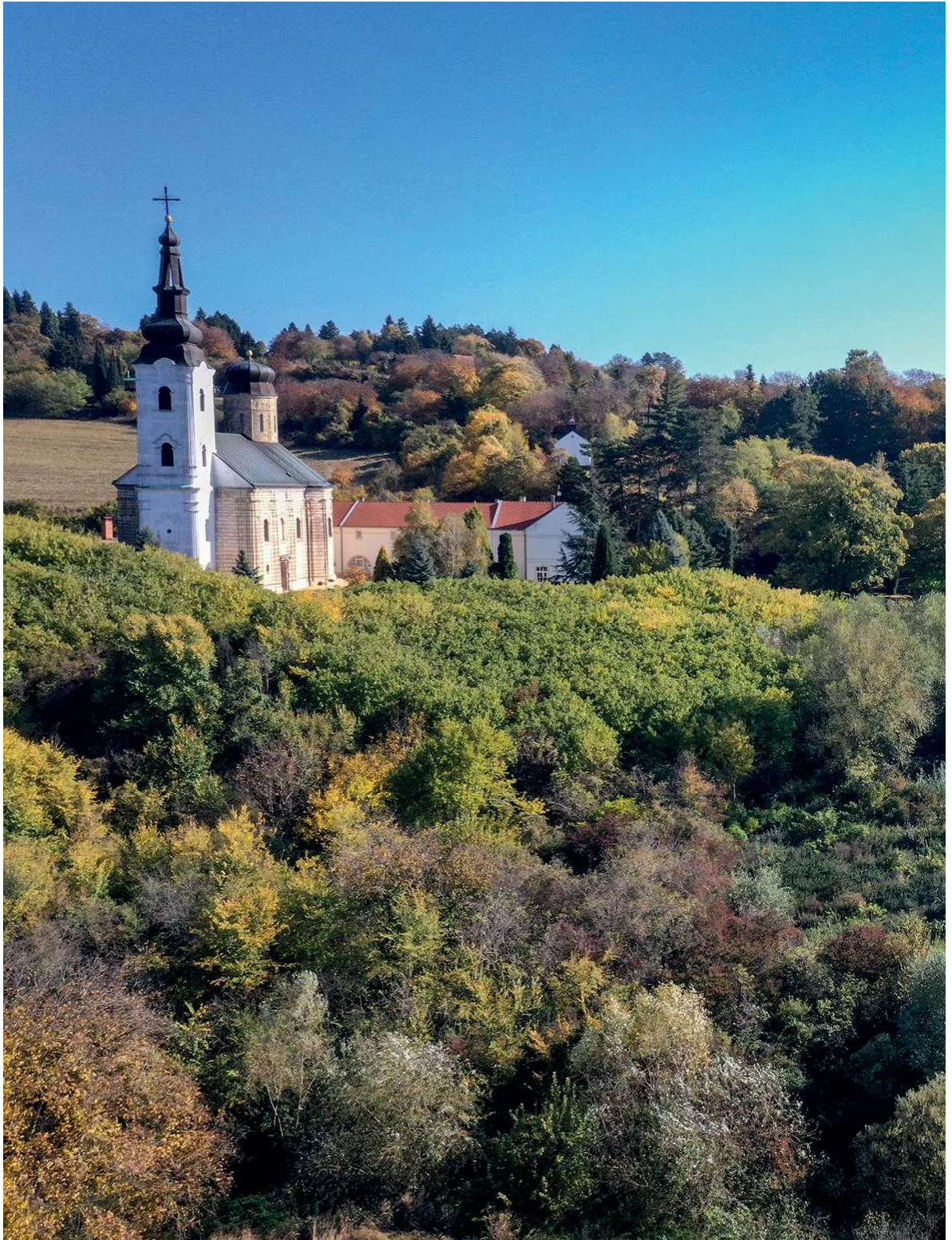

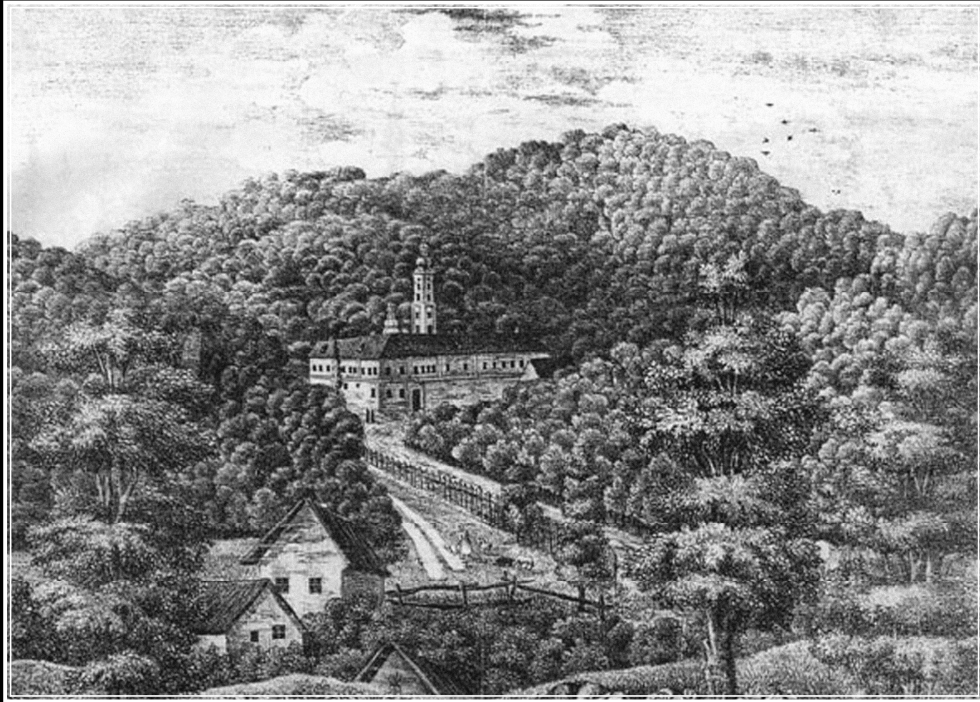

ПРИВИЛЕГИЈА ЛЕОПОЛДА I
ПАТРИЈАРХУ АРСЕНИЈУ ЧАРНОЈЕВИЋУ,
БЕЧ, 20. АВГУСТ 1690.

УВОДНА РЕЧ

Михаел Трох: *Манастир Велика Ремета*, гравира, око 1840.

← Јов Василијевић: *Арсеније III Чарнојевић* (1641–1706), патријарх српски, уље

Књига *Свѣта ѿра фрушкоѿорска* настајала је постепено и током дужег времена. Чине је моји радови посвећени манастирима који су изграђени током векова на овом подручју, за које је Змај Јова још 1860. у једној приповеци рекао: „Фрушку је Бог створио одмарајући се”, мислећи на њене природне лепоте. У великој мери заостају слојевите духовне вредности, овде сабране а неговане и чуване у њеним бројним манастирима. Ипак, не може се рећи да се у разним временским раздобљима о ове светиње оглушила и наша млада наука, усмерена првенствено на историју и њихове ризнице у којима су сабрани култни предмети од велике вредности. Као пионирски рад можемо споменути књижицу архимандрита Викентија Ракића *Истѿорија манасѿира Фенека*, штампану у Будиму 1799. године. Постепено, током XIX века расте број написа о фрушкогорским манастирима, о чијим ауторима сам писао у књизи *Истѿраживачи срѿских сѿарина*, штампаној 1985. године. Сви ти текстови, без обзира на њихову често испољену некритичност, одиграли су важну улогу, посебно у XIX веку, када су расположивим историјским доказима утицали на незадрживи успон српске националне свести у Кнежевини Србији. Пада у очи то да су фрушкогорски манастири у XVIII веку и деценијама после Велике сеобе потврдили и збивања у нашем старом духовном наслеђу које се обрело у измењеним

ЦРКВА МАНАСТИРА ХОПОВА, 1756, ГРАВИРА

условима једне западноевропске монархије са члановима хабзбуршке династије на челу. Тако је на обронцима Фрушке горе, у манастирима који су већином потицали из времена турске власти, дошло до занимљивих културних симбиоза између још живих порука послевизантијске уметности и духовности са наступајућим тековинама победоносне барокне епохе. Били су то развојни процеси од изузетне важности, који сведоче о виталности којом је брањена наша приврженост византијској цивилизацији. Тако је, захваљујући занимљивим симбиозама, у српској средини створена и једна посебна варијанта европског барока, чији су токови оснажени сличним појавама које су у Подунавље стизале из православне Мале Русије (Украјина).

Сав значај фрушкогорских манастира у српској средини одражава и њихов назив „Света гора” као и жилава борба за њихов опстанак. Ово стање потврђивали су и напори Карловачке митрополије и њена предводничка улога у одбрани привилегијалног положаја српског народа у XVIII веку. У тој неједнакој борби са бечком царском администрацијом и угарским племством српски јерарси имали су чврст ослонац у црквено-народним саборима и деловању фрушкогорских манастира, који су попут бедема опасали седиште Митрополије у Сремским Карловцима. Отуда не изненађује ни велики број текстова и прилога насталих на основу научних проучавања фрушкогорских манастира и њихове улоге у животу Српске цркве и народа у XVIII, XIX и XX веку. На основу само ужег избора, споменућу Тихомира Остојића, Илариона и Димитрија Руварца, Миту Костића, Вељка Петровића и Милана Кашанина – који су својом заједничком књигом *Српска уметност у Војводини* (Нови Сад 1927) обележили стогодишњицу Матице српске. Захваљујући овој драгоцености књизи, означени су и главни уметнички токови који су се развили у фрушкогорским манастирима. У овој књизи аутори су пружили многа сведочанства о великим уметничким променама у којима су створене основе новог грађанског сликарства код Срба, када је окончано време заступника традиционалне уметности. И у овој појави фрушкогорски манастири потврдили су своју прилагодљивост, прихватајући сликаре из бечке Академије уметности чије врхунце представљају сликари Урош Предић и Паја Јовановић. Незаобилазна је и сјајна књига Лазара Мирковића *Сћа-*

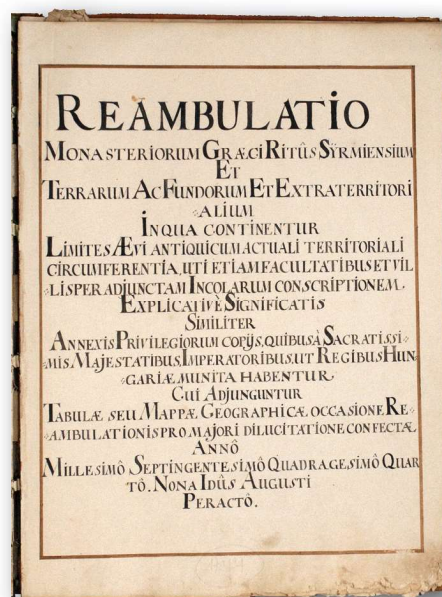
рине фрушкојорских манастира (1931), снажно упозорење на старо уметничко наслеђе сабрано у манастирима Фрушке горе.

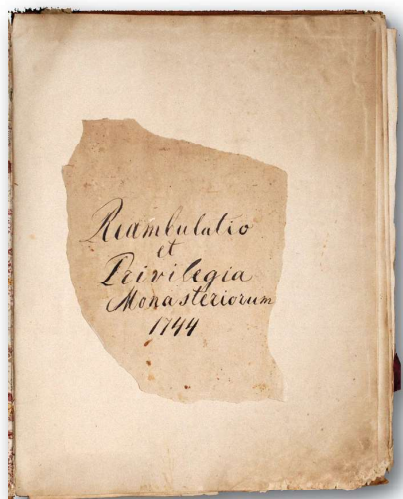
Трагично страдање фрушкогорских манастира у Првом и Другом светском рату дало је у послератном периоду нове подстицаје за њихово проучавање. О уметности која је у њима похрањена пишу, примера ради, Павле Васић, Мирјана Лесек, Динко Давидов, Лепосава Шелмић, Слободан Милеуснић, Јанко Радовановић, Миодраг Коларић и Војислав Матић.

Посебно спомињемо и појаву великих манастирских биографија: *Манастир Крушедол* (1991) Стефана Чакића, *Манастир Раковац* Бранке Кулић (1994), *Манастир Привина Глава* Душана Шкорића (2006), *Дивша–Ћиша*, *Манастир светио Николе* Душка М. Ковачевића (2007). Од важности су и значајна проучавања архитектуре фрушкогорских манастира арх. Војислава Матића, сабрана у књизи *Архитектура фрушкојорских манастира* (1984).

Сва та обимна истраживања подручја историјског Срема сазрела су да се, коначно, у синтези обухвате у *Срему кроз векове* (2007), издању Вукове задужбине и њеног огранка у Беочину, где су темељно обрађене и уметност целог Срема и она сачувана у фрушкогорским манастирима.

Велики напредак учињен је у проучавању важних економских прилика које су на подручју Срема овладале после Велике сеобе, а које су имале за последицу и угрожавање поседа фрушкогорских манастира од нових западних аристократа који су овде куповали своје поседе од дворске коморе и тако извршили нову рефеудализацију ове територије. Из те проблематике, важни су прилози Славка Гавриловића у књизи *Судије из иривредне и друштвене историје Војводине и Славоније* (2006) и Динка Дави-

дова који је објавио драгоцену и чувену *Реамбулацију њосега фрушкојорских манастира* из 1744. године, извршену по наређењу царице Марије Терезије. Радом ове комисије утврђени су коначни манастирски поседи и постављени камени међаши, тзв. „хумке” (Давидов, *Светишала Фрушке горе*, 2006).

Појава овако великог броја нових и млађих аутора који су се огласили писањем о фрушкогорским манастирима сигурно је сведочанство у којој је мери њихова проблематика жива и занимљива за настанак духовног портрета ове

значајне српске регије на којој су угашени и последњи остаци српске средњовековне државе.

Била је моја жеља да са своје стране допринесем њеној раскошној културној слици, уверен да ће проблематика Фрушке горе и њених манастира још дуго подстицати будуће научне кадрове који ће праведно судити о нашим делима.

На крају, сматрам обавезом да захвалим свим мојим претходницима чија су дела од трајне вредности. Топло захваљујем мом драгоценом издавачу, господину Зорану Колунџији, власнику издавачке куће Прометеј у Новом Саду који је и овога пута потврдио велико занимање за културу српског народа. Његова безрезервна подршка, коју сам имао за сво време настанка ове књиге, пружила ми је битан подстицај да је довршим. Мени остаје нада да ће објављивањем ова књига, колико је то могуће, храбро започети свој самостални живот.

УВОДНА РЕЧ УВОДНА РЕЧ

Дугујем посебну хвалу мојим рецензентима – академику Славку Гавриловићу, данас водећем научнику који се бави српском историјом XVIII века, и академику Динку Давидову, аутору драгоцених дела из проблематике српске уметности овога раздобља.

На крају, захвалан сам на помоћи коју сам добио од многих културних установа: Матице српске, Библиотеке САНУ, Галерије Матице српске, Народне библиотеке Србије, Музеја Српске православне цркве, а посебно Архива САНУ у Сремским Карловцима и њеног управника, г. др Жарка Димића, који се много трудио око илустративних прилога у овој књизи.

Не могу да прећутим захвалност која припада члановима моје породице која ми је омогућила потребан мир и услове за настајање ове књиге.

Са радошћу и великом захвалношћу истичем пажњу и труд госпође Борке Колунције око моје књиге.

Београд, 18. март 2007.

Писац

МОНАСТИР РАКОВАЦ